Білотіл В.Ю.
доктор філософії,
старший науковий співробітник,
Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-3

ВІДБУДУВАТИ КРАЩЕ: «ЗЕЛЕНЕ» БУДІВНИЦТВО ЯК ОСНОВА ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

На початку XXI століття світ увійшов у період, коли ціла низка глобальних проблем – кліматична, енергетична, водна, продовольча кризи, криза біорізноманіття, фінансові та економічні потрясіння – почали накладатися одна на одну. Разом вони створюють потужний взаємопосилюючий ефект, який ставить під загрозу безпечне існування та збалансований розвиток багатьох країн і регіонів. Додаткової складності сучасній ситуації надають воєнні конфлікти, що тривають у різних частинах світу. Серед них – війна в Україні, яка суттєво посилює вразливість систем життєзабезпечення, руйнує інфраструктуру і відкидає назад уже досягнуті результати у сфері збалансованого розвитку.

На тлі зростання таких викликів пошук дієвих моделей економічного розвитку набуває нового значення. Економічні потрясіння, що посилилися через агресію Росії проти України та її масштабні соціально-економічні й екологічні наслідки, змушують держави активніше розробляти і впроваджувати антикризові та адаптаційні підходи. Їхнє завдання – забезпечити стійкість і створити умови для відновлення.

У цьому контексті особливої уваги набуває концепція «зеленої» економіки. Вона орієнтована не лише на підвищення добробуту та соціальної справедливості, але й на зниження екологічних ризиків і навантаження на природні ресурси [1].

Для України, яка водночас обороняється і готується до масштабної післявоєнної відбудови, перехід до «зеленої» економіки є стратегічним завданням і важливим елементом формування сучасної, відновленої та енергоефективної держави.

До речі, серед ключових принципів «зеленого» відновлення України є розвиток «зеленої» економіки. Така економіка повинна бути низьковуглецевою та енергоощадною, орієнтованою на збереження природних ресурсів, із ефективним і чистим виробництвом та збалансованим споживанням. Вона ґрунтується на засадах спільної відповідальності, інноваційності, співпраці, солідарності, гнучкості та взаємозалежності [2, с. 17].

Окремої уваги в процесі відбудови України потребують галузі з високим рівнем ресурсного й вуглецевого навантаження, передусім – будівельний сектор. Саме він залишається одним із найбільших глобальних джерел викидів CO_2: на нього припадає приблизно третина світового споживання енергії та понад третина викидів. Багато з них пов'язані з виробництвом цементу та сталі – матеріалів, які створюють значний обсяг будівельних відходів і забезпечують близько 18 % глобальних викидів [3]. У ситуації України, де війна спричинила масштабне руйнування житлових і громадських будівель, необхідність переходу до екологічно безпечного та стійкого будівництва стає ще очевиднішою.

Масовані обстріли, що Росія систематично застосовує як елемент своєї воєнної тактики, призвели до руйнування величезної кількості житлових будівель у містах та селищах, особливо поблизу фронту. За оцінками, прямі збитки житлового фонду становлять майже 60 млрд доларів США – це більше третини загального обсягу втрат. У низці населених пунктів понад половина житлового фонду зазнала значних пошкоджень або була повністю зруйнована [4, с. 7].

Загалом майже 236 тис. житлових будівель були зруйновані або пошкоджені. Із них приблизно 209 тис. – це приватні (індивідуальні) будинки, 27 тис. – багатоквартирні будинки, і близько 600 – гуртожитки [4, с. 7]. За останніми даними RDNA4, загальний обсяг завданої прямої шкоди станом на кінець 2024 року становив близько 176 млрд доларів (170 млрд євро). Житловий сектор був серед найбільш постраждалих – його частка сягала 33 % від загального обсягу збитків. Пошкоджено або зруйновано близько 13 % загального житлового фонду, що вплинуло на майже 2,5 млн домогосподарств. Натомість загальні потреби відновлення України упродовж наступного десятиліття оцінюються майже у 524 млрд доларів США [5].

У 2025 році Україна визначила дев'ять пріоритетних напрямів відновлення, серед яких житловий сектор посідає особливе місце. Це означає продовження програм компенсацій за зруйноване або пошкоджене житло та його відбудову [6].

Відновлення пошкоджених будівель і зведення нових відбуватимуться з орієнтацією на сучасні міжнародні і європейські стандарти, включно з енергоефективністю та «зеленими» технологіями. Поступовий перехід на будівництво за стандартами майже нульового енергоспоживання посилить енергетичну безпеку населення, підвищить стійкість нових будівель та сприятиме декарбонізації споживання енергії. Ці процеси також підтримають подальшу інтеграцію України до Європейського «зеленого» курсу [7, с. 224].

Відновлення та відбудова мають спиратися на принципи *Build Back Better* (відбудувати краще, ніж було) [8] та *Build Back Greener*

(відбудувати екологічніше, ніж було). Йдеться про підходи, які враховують вимоги стійкості до природних і техногенних загроз, забезпечують відповідність європейському законодавству, дотримання норм енергоефективності, екологічності, інклюзивності й доступності. Головна мета – створити безпечні, довговічні, екологічно раціональні будівлі, що відповідають сучасним потребам населення.

У звіті *Building Materials and the Climate: Constructing a New Future* наголошується на нагальній потребі формування нових моделей співпраці щодо декарбонізації будівельних матеріалів, адже без цього світ не зможе досягти цілей щодо нульових викидів у забудованому середовищі до середини століття. Цей документ визначає три критичні напрями, які мають реалізовуватися за підтримки всіх стейкхолдерів на всіх етапах життєвого циклу забудованого середовища для його декарбонізації:

1) *AVOID* – уникати видобутку та виробництва сировини шляхом активного впровадження принципів циркулярної економіки;

2) *SHIFT* – за можливості переходити до регенеративних практик, віддаючи перевагу етично виробленим низьковуглецевим будівельним матеріалам;

3) *IMPROVE* – удосконалювати методи радикального зменшення вуглецевого сліду традиційних матеріалів [9].

Очевидно, що перевагу під час відбудови отримуватимуть ті компанії, які впроваджують сучасні екологічні технології та працюють із сертифікованими матеріалами. Саме «зелене» будівництво, орієнтоване на енергоефективність, екологічність і раціональне використання ресурсів, стає ключовим елементом цього процесу.

Враховуючи все вищезазначене, подальше застосування застарілих будівельних підходів в Україні є неможливим: їх заміна – необхідний крок на шляху євроінтеграції та довгострокової стійкості.

Післявоєнний економічний розвиток України повинен стати платформою для переходу до «зеленої» економіки. Відбудова не має дублювати довоєнну модель економіки, засновану на високій енергоємності та залежності від викопного палива. Навпаки, пріоритетом має стати будівництво енергоефективних об’єктів і житла, використання низьковуглецевих матеріалів та інтеграція принципів стійкості в усі сфери економічного розвитку [2, с. 4].

Інтеграція принципів «зеленого» будівництва відкриває широкий спектр можливостей: зменшення викидів і енергоспоживання, поліпшення житлових умов, стимулювання економічної активності.

«Зелене» будівництво, як інноваційний підхід до організації будівельного процесу з урахуванням принципів «зеленої» та циркулярної економіки, може сприяти «озелененню» будівельної галузі. Водночас екологізація будівельного сектору матиме позитивний вплив на всі інші

галузі (оскільки будівництво створює значну кількість робочих місць і використовує продукцію всіх інших секторів національної економіки), а отже, сприятиме «озелененню» економіки країни в цілому. Гармонізація економічної та екологічної політики забезпечить не лише збалансований розвиток, але й запобігатиме екологічній катастрофі. Тому ми вважаємо, що «зелене» будівництво є не лише способом екологізації будівельної галузі, а й інструментом «озеленення» економіки та забезпечення збалансованого розвитку України [10, p. 86] (рис. 1).

Рис. 1. «Зелене» будівництво – шлях до екологізації економіки та збалансованого розвитку України

Джерело: [10, p. 88]

Крім того, враховуючи, що післявоєнне відновлення та розвиток України повинні бути «зеленими» для забезпечення збалансованого розвитку, принципи «зеленого» будівництва стають ключовими в трансформації будівельної індустрії.

Отже, «зелене» будівництво є практичним втіленням концепції «зеленої» економіки. Оскільки саме будівельний сектор суттєво впливає на довкілля та якість життя населення, упровадження його принципів сприятиме переходу до кліматично нейтральної, екологічно орієнтованої економіки.

Список використаних джерел:

1. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication – A Synthesis for Policy Makers. United Nations Environment Programme, 2011. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/126GER_synthesis_en.pdf (дата звернення: 21.11.2025).

2. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього / Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Київ, 2022. URL: https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA3001.pdf (дата звернення: 20.11.2025).

3. Not just another brick in the wall: The solutions exist. Scaling them will build on progress and cut emissions fast: Global Status Report for Buildings and Construction 2024/2025 / United Nations Environment Programme, Global Alliance for Buildings and Construction. United Nations Environment Programme, 2025. 92 p. DOI: https://doi.org/10.59117/20.500.11822/47214

4. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року / Д. Андрієнко, Д. Горюнов, В. Грудова та ін.; Київська школа економіки, Міністерство розвитку громад і територій України, Міністерство економіки України та ін. Київ: Київська школа економіки, лютий 2025. 27 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf (дата звернення: 13.03.2025).

5. Ukraine: The fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024 / The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. February 2025. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf (дата звернення: 12.04.2025).

6. Потреби відновлення України протягом наступних десяти років складуть 524 мільярди доларів, – Мінрозвитку. *Урядовий портал*. 25 лют. 2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/potreby-vidnovlennia-ukrainy-protiahom-nastupnykh-desiaty-rokiv-skladut-524-miliardy-dolariv (дата звернення: 24.03.2025).

7. План для Ukraine Facility 2024–2027. 380 с. URL: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf (дата звернення: 12.03.2025).

8. Build back better. The Sendai Framework Terminology on Disaster Risk Reduction. *United Nations Office for Disaster Risk Reduction*. 2017. URL: https://www.undrr.org/terminology/build-back-better (дата звернення: 22.03.2025).

9. Building materials and the climate: constructing a new future / United Nations Environment Programme, Yale Center for Ecosystems + Architecture. United Nations Environment Programme, 2023. URL: https://wedocs.unep.org/20.500.11822/43293 (дата звернення: 21.11.2025).

10.Drebot O., Vysochanska M., Bilotil V., Yaremko O. Green construction as the way to ecologization of the economy and sustainable development of Ukraine. *Acta Scientiarum Polonorum. Formatio Circumiectus*. 2024. Vol. 23, no. 3. P. 71–93. DOI: https://doi.org/10.15576/ASP.FC/191986